

О‘ЗBEK TILINI XORIJIY TIL SIFATIDA O‘QITISHDA TA’LIM SIFATINI BELGILOVCHI OMILLAR

*Toshkent shahar Yashnobod tumani
204-o‘rta ta’lim maktabining O‘zbek tili fani o‘qituvchisi
Rahimova Dilfuza Karimjonovna*

Annotatsiya: Maqolada o‘zbek tilini xorijiy til sifatida o‘qitishning muammo va yechimlari, ta’lim sifatini oshirishdagi omillar xususida so‘z boradi. Muallif til o‘qituvchisining kompetentlik jihatlari, tilning lingvokulturologik xususiyatlari borasida o‘z mulohazalarini bildiradi. Xalqaro hamda milliy tajriba bilan bog‘liq qarashlarni tahlilga tortadi

Kalit so‘zlar: metod, milliy tajriba, xalqaro ta’lim standarti, innovatsion metod.

Ayni paytda yaratilayotgan darsliklarda o‘z davri uchun muhim bo‘lgan yana bir qancha qulayliklar mavjudki, ular ham til o‘rganuvchida til o‘rganish ko‘nikmasini faollashtiradi. Yangi yaratilayotgan darsliklardagi bu kabi o‘zgarishlar, takomillashuvlar ta’lim oluvchilarni darsdan bezib qolmaslikka, dars jarayoniga qiziqishi va o‘zbek tiliga hurmat-e’tiborini shakllantirishga xizmat qiladi. Albatta, bugungi kunda O‘zbek tilini chet tili sifatida o‘qitish ko‘zda tutilgan yangi darsliklar til o‘rgatishning xalqaro standartlari asosida yaratilmoqda. Bunda:

Nutqiy kompetentsiyalar: aktiv — gapirish, yozish; passiv — o‘qib tushunish, tinglab tushunish.

Leksik kompetentsiyalar: grammatika; leksika — A1, A2, B1, B2 ko‘rinishidagi sinflar kesimida taqsimlangan.

Buning natijalaridan ham katta umidlar qilinmoqda. Shunday bo‘lsada, fundamental bilimlarni berishda qarama-qarshi tomondan ya’ni, o‘quvchi, bilim oluvchi, til o‘rganuvchi tomondan o‘qituvchi o‘ziga baho bermas ekan, har qanday urinish ham kutilgan natijani bermaydi. Til ta’limi juda murakkab jarayondir. Shu ma’noda til o‘qituvchilari turli tomondan turlicha yondashib maksimal darajadagi natijaga erishishni, qanday qilib bo‘lmasin milliy tilimizni jahonga yoyishda muayyan darajada hissa qo‘shishni o‘ziga maqsad qilib qo‘ymog‘i lozim. Ta’lim sifatini baholashga oid vazifalarni ishlab chiqish va amalga oshirish bugungi kunda siyosiy darajaga ko‘tarilib, har bir odam “ta’lim sifati” tushunchasining ostida nima borligini intuitiv ravishda tushunadi. Adabiy manbalarda turli ilmiy maktablar va alohida olimlar tomonidan taklif qilingan ushbu tushunchaning yuzlab ta’riflarini topish mumkin. Taklif etilgan yondashuvlarda birinchi navbatda quyidagilarni ko‘rish mumkin:

- ta’lim sifatini baholashda mavjud ijobiy va salbiy amaliy tajriba;

- jahon va mahalliy amaliyotda mavjud vositalar (ma'lumotlarni yig'ish va qayta ishlash usullari, hisoblagichlar, ko'rsatkichlar tizimlari, mezonlar, me'yorlar va boshqalar);
- ta'lim xizmatlarining asosiy iste'molchilari (jismoniy shaxslar, turli kasbiy jamoalar, ish beruvchilar, jamiyat, davlat) so'rovlari.

Muammoni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, bu sohadagi asosiy atamalar "ta'lim sifati", "ta'lim natijalari", "ta'lim samaradorligi" atamalari hisoblanadi. Keling, ushbu atamalarning ba'zi mumkin bo'lgan talqinlarini ko'rib chiqaylik. Ta'lim natijalari. Ushbu atama ikki jihatdan ko'rib chiqilishi mumkin: keng va tor. Tor ma'noda "o'quvchilarning ta'lim yutuqlari" (cheklangan holda, fan bilimlari) degan ma'noni anglatadi; keng ma'noda – o'qitish, ta'lim va rivojlanishning istalgan, amalga oshiriladigan va haqiqatda erishilishi mumkin bo'lgan natijalari. Ikkinchi holda, ta'lim natijalarini ta'limning ijobiy natijalari va oqibatlarini sifatida ko'rish mumkin. Bu tushuncha ta'lim sifati oshirish, yangi sifatga o'tishga yo'naltirilganlik bilan ko'proq mos keladi. Ammo, shu bilan birga, u kamroq rivojlangan (va kamroq asbob-uskunalar bilan jihozlangan). Masalan, agar ixtisoslashtirilgan, fan bo'yicha bilimlarni o'zlashtirishni baholash uchun juda ko'p tasdiqlangan o'lchov vositalari mavjud bo'lsa, unda axborot bilan ishlash usullarini o'zlashtirish sohasidagi yutuqlarni baholash uchun ishonchli vositalar ancha kam. Ommaviy amaliyotda jiddiy qiyinchiliklar murakkab umumiy ta'lim ko'nikmalarini, intellektual qobiliyatlarni, qadriyat yo'nalishlarini, xulq-atvor va muloqot qobiliyatlarini baholash bilan bog'liq holda yuzaga keladi.

"Ta'lim sifati" atamasi mantiqiy kategoriya sifatida ham, ob'ektning ijobiy yoki salbiy xususiyatlari sifatida ham talqin qilinishi mumkin, masalan, bilim sifati mantiqiylik, sayozlik, samaradorlik va boshqalar kabi xususiyatlardan foydalangan holda tavsiflanganda, ta'lim sifati qanday bo'lishi kerakligi nuqtai nazaridan baho imkonini beradi. Bu ta'lim sifati oshirish muammosiga instrumental yondashuvga ko'proq mos keladi. Bunday holda, sifatni quyidagilarda hisobga olish mumkin:

- rejalashtirilgan natijalarga, ijtimoiy va shaxsiy prognozlariga muvofiqlik darajasi;
- amalga oshirilgan natijalarning rejalashtirilgan natijalarga muvofiqligi darajasi;
- talabalar tomonidan erishilgan natijalar bilan o'quv jarayonida rejalashtirilgan va amalga oshirilgan natijalar o'rtasidagi muvofiqlik darajasi.

Demak ta'lim sifati muammosini amaliy hal qilish uchun yuqoridagi barcha komponentlar – ijtimoiy va shaxsiy umidlar, rejalashtirilgan, amalga oshirilgan va erishilgan ta'lim natijalari muhimdir. Ular o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganish ta'lim natijalari bilan bog'liq ko'rsatkichlarni tanlash va o'rganishdan tashqari, ularga ta'sir etuvchi omillar bilan bog'liq ko'rsatkichlarni tanlash va o'rganishni taqozo etadi, ularning eng muhimi ta'lim jarayoni va ta'lim muhiti hisoblanadi. "Ta'lim tizimining

samaradorligi” kabi tushuncha ham ta’lim sifatini baholash bilan bog‘liq. Samaradorlik eng kam mehnat, moddiy va moliyaviy xarajatlar bilan eng qisqa vaqt ichida maqsadga erishishni anglatadi. Iqtisodiy, ijtimoiy va pedagogik samaradorlik mavjud. Iqtisodiy samaradorlikni tashqi va ichki nuqtai nazardan ko‘rish mumkin. Birinchi holda, samaradorlik ijtimoiy tizim ehtiyojlari nuqtai nazaridan, ikkinchisida – o‘qituvchilar va talabalar tomonidan minimal moliyaviy, moddiy va mehnat xarajatlari bilan eng yaxshi ta’lim natijalariga erishish samaradorligi sifatida ko‘rib chiqiladi. Ta’lim tizimining ijtimoiy samaradorligi ijtimoiy taraqqiyot omili sifatida ta’limdan mumkin bo‘lgan salbiy ta’sirlar bilan bog‘liq minimal xarajatlar bilan maksimal darajada foydalanishdan iborat. Pedagogik samaradorlik o‘qituvchilar va talabalarning vaqt va shaxsiy xarajatlari hisobga olgan holda ta’lim natijalariga erishish darajasini nazarda tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kadirova X.B. O‘zbek tilini xorijiy til sifatida o‘qitishda pedagogikaning muhim jihatlari. // “O‘zbekiston: til va madaniyat” jurnali, Toshkent, “YASHNOBOD NASHR”, 2022 – B. 54-68.
2. Kadirova X.B. O‘zbek tilini xorijiy til sifatida o‘qitishda metafora. // «Развитие образования и культуры в условиях цифровизации: проблемы и перспективы». Материалы II Международной научно-практической онлайн-конференции: 27- 28 мая, 2022 год. https://msu.dvaoblaka.ru/media/2022/08/62f14d800900f_Сборник_окончательны_й_4.pdf
3. Амбади, Н., и Розенталь, Р. (1993). Полминуты: прогнозирование оценок учителя на основе тонких срезов невербального поведения и физической привлекательности. Журнал личности и социальной психологии, 64 (3), 431–441. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.64.3.431>